

Kontrollkäik Kuressaare Haigla SA psühhiaatriaüksusesse

(1) Õiguskantsleri nõunik viis õiguskantsleri volitusel 28.04.2009 läbi etteteatamata kontrollkäigu Kuressaare Haigla SA psühhiaatriaüksusesse (edaspidi: üksus).

Kuressaare Haigla SA psühhiaatriaüksuses töötab 2 psühhiaatrit, psühholoog, sotsiaaltöötaja, 6 õde, vanempõetaja ja 7 põetajat.

Aastal 2009 on üksuses tahtest olenematut ravi rakendatud 3 korral (kestusega alla 48-tunni) ning ohjeldusmeetmeid (fikseerimist) samuti 3 korral.

(2) Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsleri nõunik, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväarikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusasutuse funktsiooni, kas üksuses on ravi läbi viimisel tagatud isikute põhiõigused ja –vabadused.

Samuti kontrolliti järelkontrolli raames õiguskantsleri poolt 18.05.2007 sama asutuse kontrollimise käigus tehtud soovitude täitmist.

(3.1) Õiguskantsleri nõuniku ringkäik üksuses

Kontrollkäigu kestel külastas õiguskantsleri nõunik üksuse ruume ning vestles üksuses ravil viibivate isikute ja üksuse töötajatega. Vestluste käigus patsiendid ega töötajad rahulolematust asutuse töö suhtes ei väljendanud.

(3.2) Patsiendi teavitamine tema õigustest

Ringkäigul üksuses selgus, et tegevustoas on stendile paigutatud teave üksuse sisekorra ja asutusesisese kaebuste lahendamise protseduuri kohta. Puudus avalikult välja paigutatud teave ravil viibivate isikute õiguste ning kõigi kasutatavate kaebemehhanismide kohta.

Sotsiaalministri 15.12.2004 määruse nr 128 „Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded“ § 6 lõige 4 kohaselt peab tervishoiuteenuste osutaja oma tegevuskohas teatavaks tegema patsiendi õiguse pöörduda tervishoiuteenuse osutamise suhtes tekkinud kaebusega tervishoiutöötajate tegevuse peale tervishoiuteenuse osutaja juhtkonna, haigekassa piirkondliku osakonna, Tervishoiuameti või maavanema poole ning nende kontaktandmed.

Samuti sätestab Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) 8.üldaruande¹ punkt 53, et igale patsiendile ja tema perele tuleks raviasutusse saabumise järgselt väljastada tutvustav brošüür, milles on näidatud asutuse sisekord ja patsiendi õigused. Patsient, kes ei ole võimeline brošüüri sisu mõistma, peaks saama kohast abi. Tähelepanu tuleb pöörata ka asjaolule, et psühhiaatrilist abi osutavas asutuses või üksuses võib sisekord praktikast tulevatel kaalutlustel tihti erineda muude, eelkõige somaatilise raviga tegelevate üksuste sisekorrast. Seega on oluline fikseerida psühhiaatrilist ravi (eriti just tahtest olenematul ravi) saavate isikute õigused ja kohustused

---

¹ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8.üldaruanne (CPT/Inf (98) 12). Punkt 45-46. Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.

eraldi dokumendis ning antud dokument ravile saabunud isikule kirjalikult väljastada. Teabematerjal võiks olla ka alaliselt paigutatud kas iga ravil viibiva isiku öökapile või tehtud kättesaadavaks üldkasutatavates ruumides. Silmas tuleb pidada, et tervishoiuteenuse osutaja peab tagama patsiendi aru saamise sisekorda reguleerivatest dokumentidest (vajadusel tõlge isiku emakeelde, samuti üksuse töötajate poolne abistamine dokumendi sisu selgitamisel isikule).

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler Kuressaare Haigla SA juhtkonnal välja töötada ammendav ning arusaadav patsiendi õigusi käsitlev materjal ravil viibivate isikute jaoks, mis kirjeldab asutuse sisekorda, isiku õigusi ja kohustusi ning näitab ära võimalikud kaebemehhanismid (asutusesisesed menetlused, kohus, Tervishoiuamet, õiguskantsler jne) ja nende kasutamise võimalused. Soovitavaks tuleb pidada patsiendi infobroüüri ka haiglasisesse kaebuste ja ettepanekute esitamise vormi liitmist, mis võimaldaks ravil viibival isikul, tema esindajal või hooldajal kasutada kaebemehhanisme hoolimata haiglas rakendatavatest liikumispiirangutest. Nimetatud dokument tuleb kirjalikult väljastada igale ravile saabunud isikule temale arusaadavas keeles ning vajadusel peab tervishoiuteenuse osutaja tagama ka dokumendi sisu täiendava selgitamise. Samuti tuleb teha teatavaks sotsiaalministri 15.12.2004 määruse nr 128 „Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded“ § 6 lõikes 4 toodud teave.

(3.3) Haiglasisesse kaebuste esitamise võimalus

Ringkäigul nähtus, et kuigi üksuses oli olemas patsiendikaebuste kogumiskast, ei olnud patsientidele kättesaadavaks tehtud kaebuste formulare. Seega võib olla piiratud üksuses ravil viibivate isikute, nende esindajate või lähedaste võimalus esitada nõuetekohaselt kaebusi asutuse töö osas.

Samuti selgus vestlusest üksuse töötajatega, et üksuses ravil viibivate isikute poolt esitatud kaebuste arvu ja sisu osas puudub üksuse töötajatel ülevaade. Kaebuste kogumise ja menetlemisega tegeleb juhtkond. Sisulise patsiendikaebusi ja tervishoiuteenuste osutamisel üles kerkinud probleeme puudutava dialoogi puudumine haigla juhtkonna ja üksuse vahel ei võimalda üksuse töötajatel saada tagasisidet oma töö osas. Ühelt poolt puuduvad võimalused isikute rahulolematust põhjustavate tegevuste ja muude asjaolude korrigeerimiseks ning teiselt poolt ei ole töötajatele edastatud ka võimalikku patsientide poolt esitatud tänu ja kiitust üksuses osutatud tervishoiuteenuste ja toetavate teenuste osas.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler Kuressaare Haigla SA juhtkonnal tagada kaebuste esitamiseks vormikohaste blankettide tingimusteta kättesaadavus haiglas ravil viibivatele ja haiglat muudel põhjustel külastavatele isikutele. Kaebuste esitamine peab olema võimalik ilma tervishoiuteenuse osutaja töötajate või patsiendi lähedaste vahenduseta. Samuti tuleb töö- ja ravikeskkonna kohaldamise eesmärgil anda üksuse töötajatele konstruktiivset tagasisidet üksuse töö osas esitatud kaebuste, ettepanekute ja muude kommentaaride kohta.

(3.4) Ohjeldusmeetmete, eriti mittefüüsiliste ohjeldusmeetmete rakendamise alane koolitus

Kontrollkäigu raames üksuse personaliga läbi viidud vestlusest selgus, et üksuse töötajad ei ole saanud eraldi koolitust ohjeldusmeetmete rakendamise osas ning eriti just mittefüüsilise

(verbaalse) ohjeldamise osas, mille vajadus võib tekkida ka igapäevaste konfliktolukordade lahendamisel.

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel REC(2004)10 artikli 27 kohaselt võib ohjeldusmeetmeid kasutada vaid järgides võimalikult vähempiiravama abinõu printsiipi, ennetamaks otsest ohtu isikule või teistele ning hinnates riski ja sekkumise proportsionaalsust. Ohjeldusmeetmete kohaldamisel tuleb alustada võimalikult vähempiiravamast meetmest. Esmaseks abinõuks isiku ähvardava või otseselt vägivaldse käitumise puhul on verbaalne sekkumine, seejärel vajadusel manuaalne tegevuse piiramine ning alles viimase abinõuna mehhaaniline ohjeldamine.

Ohjeldusmeetmete kohaldamise osas on standardid seadnud ka CPT. Komitee on ohjeldusmeetmete problemaatikat pikemalt käsitletud oma 8. ja eriti just 16.², ohjeldusmeetmetele pühendatud üldaruandes. Olulise printsiibina peab psühhiaatria haigla personal silmas pidama asjaolu, et ohjeldusmeetmete kasutamisega seotud tingimused ja olud ei halvendaks ohjeldatud patsientide vaimset ja füüsilist tervist³. Välja tuuakse järgmised ohjeldamise liigid, mida võib kasutada eraldi või kombineeritult: varjuna kaasaskäimine (hooldustöötaja on pidevalt isiku kõrval ning sekkub vajadusel tema tegevusse), manuaalne kontroll, füüsilised ohjeldusmeetmed (rihmad, rahustussärk või võrega ümbritsetud voodid), keemilised ohjeldusmeetmed (isikule rahustite jõuga manustamine eesmärgiga saada tema käitumine kontrolli alla) ning eralduspalat (isiku sundkorras paigutamine üksinda lukustatud ruumi)⁴. Ohjeldusmeetmete kohaldamise eeskirjas tuleks selgelt näidata, et esialgsed katsed erutunud või vägivaldsetele isikutele piirangute seadmiseks peaksid nii suure ulatuses kui võimalik olema mittefüüsilised (nt suuline korraldus) ning füüsiliste piirangute seadmise vajadusel peaks see põhimõtteliselt piirduma käsitsi ohjeldamisega⁵.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler Kuressaare Haigla SA juhtkonnal korraldada psühhiaatriaüksuse töötajatele eraldi laiahaardeline koolitus erinevate ohjeldusmeetmete, muuhulgas ka verbaalse ohjeldamise, kohaldamisest.

(3.5) Õiguse vabale eneseteostusele piiramine üksuses

Õiguskantsleri poolt 18.05.2007 läbi viidud üksuse kontrollimise põhjal tehti tervishoiuteenuse osutajale soovitus tagada senisest suuremal määral haiglas ning eriti psühhiaatriaüksuses isikute põhiõigus vabale eneseteostusele tegeluse ja vaba aja veetmise võimaluste loomise kaudu. Samuti soovitati kaaluda hilisema sotsiaalse reintegreerumise soodustamiseks tegevusterapeutide või –juhendajate tööle võtmist.

Üksuse töötajatega läbi viidud vestlusest selgus ja ringkäigul nähtus, et käesolevaks ajaks on ravil viibivatele isikutele kättesaadavaks tehtud võimalus vaadata televiisorit, lugeda lehti ja raamatuid, mängida lauamänge, tegeleda käsitööga ning kasutada trenaažööri. Isikud, kelle tervislik olukord seda võimaldab, võivad üksuse töötajaga koos külastada haigla puhvetit või lähedalasuvat kauplust. Siiski ei ole üksuses võimalik isikute raviprotsessi soodustamiseks või eneseteostuse pakkumiseks kasutada tegevusterapeuti või –juhendaja abi. Sisuliselt on

² Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 16.üldaruanne (CPT/Inf (2006) 35). Kättesaadav arvutivõrgus aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-16.pdf>.

³ Ibid, punkt 47.

⁴ Ibid, punkt 39.

⁵ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8.üldaruanne (CPT/Inf (98) 12). Punkt 47. Kättesaadav arvutivõrgus aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.

tegevusjuhendamise määratud üksuse personali – õdede ja hooldajate ülesandeks. Nimetatud töötajad ei ole aga saanud tegevusteraapia ja –juhendamise koolitust, mis võimaldaks ametikohustuste eesmärgipärasemat täitmist.

Viidates veelkord juba eelmises kontrollkäigu kokkuvõttes tehtud soovitusel aluseks olnud asjaoludele **soovib õiguskantsler Kuressaare Haigla SA juhtkonnal korraldada psühhiaatriaüksuse töötajatele, kelle tööülesandeks on muuhulgas ka tegevusteraapiliste tegevuste läbi viimine, eraldi tegevusteraapia ja –juhendamise alane koolitus.**

(3.6) Olmetingimused üksuses

Vastavalt sotsiaalministri 15.11.2002 määruse nr 132 „Haiglate majutuse standardtingimused“ § 3 lg 5 punktile 1 peab igas palatis olema lisaks üldvalgustusele öövalgustus ja iga voodi juures kohtvalgustus. Määruse § 5 lõike 5 kohaselt peavad haigla tualettruumis olema riidenagid või -varn, peegel, paigutusplind või riiul esemete paigutamiseks, dosaatoriga seep või ühekordsed seebid, tualettpaber ning kaanega ja vahetatava kilekotiga prügikast.

Ringkäigul üksuses selgus, et üksuse kinnises osas asuvates palatites puudus iga voodi juures kohtvalgustus. Samuti puudusid üksuses asuvates tualettruumides riidenagid või -varn ja paigutusplind või riiul esemete paigutamiseks.

Tulenevalt eeltoodust **soovib õiguskantsler Kuressaare Haigla SA juhtkonnal tagada sotsiaalministri 15.11.2002 määruse nr 132 „Haiglate majutuse standardtingimused“ toodud tingimuste kõrvalekaldumatu järgimine.**

(4) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitusel Kuressaare Haigla SA juhtkonnale. Soovitusel täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes soovitusel tegemisest.